

» En gang fikk jeg vite av min far at det ville komme en stor økning i pantesatsen. Da valgte jeg å gå «long» i panteflasker

Petter Stordalen, investor

Førsteamanuensis Ellen Katrine Nyhus ved Høgskolen i Agder.

→ gen er evnen til å utsette belønning, det vil si evnen til å ofre noe i dag for å oppnå noe i fremtiden. Det er store variasjoner i personers evne til å ta slike fremtidsrettede beslutninger som gjerne er ugunstige på kort sikt, men gunstige på lang sikt. Ifølge en rekke studier er det personer fra de laveste sosiale klassene som har størst problemer med å ta denne typen langsiktige valg.

– Dette kan skyldes at de fattige har flere udekkede behov i testsituasjonen, og at de stoler mindre på at det å ofre noe nå vil gi en gevinst senere, påpeker Nyhus.

Adferd er viktigst

I en kanadisk undersøkelse ba man blant annet foreldrene om å rangere hvilke verdier de mener er viktigst å lære sine barn. Det viste seg at det var foreldrene med de største økonomiske utfordringene i form av lav inntekt, negativ sparing og akkumulering av gjeld, som mente det var viktigst å lære barna sine verdier knyttet til sparsomhet og økonomisk sans. Til tross for dette er det nettopp disse foreldrene som ser ut til å lykkes minst med å lære barna sine gode økonomiske vaner.

– Foreldre som selv har økonomiske problemer, har kanskje ikke den samme muligheten som andre til å gå frem som et godt eksempel gjennom sine handlinger. De klarer ikke å leve det de preker, sier Nyhus.

Det kan dermed tyde på at foreldrenes økonomiske adferd kan være mer avgjørende enn deres uttalte holdninger, for hvordan barnas økonomiske sans utvikler seg. I tillegg til at barn lærer mye ved å observere rollemodellens adferd, er det også viktig at de selv får mulighet til å delta i de økonomiske beslutningsprosessene. Det er derfor gunstig at de blir tatt med i de økonomiske diskusjonene i familien, og at de får sine egne penger å bestemme over.

Pølser og penger

Petter Stordalen (44), investor

– Tror du at de økonomiske holdningene du lærte fra dine foreldre mens du var liten har vært avgjørende for den suksessen du har hatt senere i livet?

– Jeg var heldig som fikk vokse opp med en kjøpmann som far. Han lærte meg mye om økonomi som har vært viktig for meg senere. Da jeg sto på torget og solgte jordbær lærte han meg blant annet mye om hvordan et marked fungerer. Når det er mye jordbær er prisen lav, og når det er lite er den høy. Han snakket ikke om tilbud og etterspørsel direkte, men det var jo dette det dreide seg om. Jeg fikk også mye økonomisk erfaring ved å stå i kiosk. Lærte meg blant annet lærdommen om pølser og penger. Kan du den?

– Nei, jeg tror ikke det.

– Når du har laget en pølse med lompe og ketchup for en kunde, hva er viktig da?

– Peng...

– Ja, du må ha penga først!

– På mange områder var jeg også selvært. En viktig ekstrabusiness var å pante flasker, og ofte ble nok dette prioritert høyere enn skolen. En gang fikk jeg vite av min far at det ville komme en stor økning i pantesatsen. Da valgte jeg å gå «long» i panteflasker. Jeg stoppet å pante, og sparte i stedet flaskene til pantesatsen hadde gått opp. Det var

«PENGA FØRST». Petter Stordalen kan lærdommen om pølser og penger. FOTO: MIKAEL BERG

en stor dag da panten ble satt opp og jeg kunne realisere gevinsten.

– Mener du der er viktig at man som barn får mulighet til ta selvstendige økonomiske beslutninger, og at man ikke er 100 prosent styrt av sine foreldre?

– Ja, veldig. Faren min ga meg mye ansvar fra jeg var ganske

ung, og jeg fikk tidlig ansvaret for å gjøre opp kassen i butikken. Det var ikke alltid jeg telte og regnet riktig, men det var en veldig viktig erfaring å få prøvd seg på egenhånd. Faren min var i tillegg flink til å komme med god og tydelig kritikk slik at jeg fort lærte meg hvordan det skulle gjøres.

Kompetanse og utdanning

Jens Ulltveit Moe (65), investor

– Med bakgrunn i din egen erfaring, tror du at funnene i denne forskningsrapporten er riktige?

– Ja, det er helt åpenbart at de økonomiske holdningene vi lærer som barn er viktige for hvordan vi utvikler oss.

– Hva var det du lærte fra dine foreldre som har vært vik-

tig for din suksess senere i livet?

– Først og fremst lærte de meg en grunnleggende økonomisk tenkning som var viktig for min videre utvikling. I tillegg lærte de meg å være møysommelig, og å verdsette verdier som kompetanse og utdanning høyt. Her tror jeg mange av dagens velstående foreldre har en betydelig utfordring med å sørge for at barna ikke blir bortskjemte.

– Synes du at mange av dagens unge er bortskjemte?

– Problemet er kanskje ikke at

de er bortskjemte, men at de ikke forstår hva som skal til å oppnå suksess. Da jeg var ung viste jeg ihvertfall at penger ikke var noe som kom ut av et hull i veggen.

– Hvilke økonomiske holdninger er det du ønsker å lære dine barn?

– De samme som jeg lærte da jeg var liten. Det er ihvertfall viktig at de forstår at formue ikke er noe substitutt for egen kompetanse og utvikling.